

Treba, doduše, voditi računa o činjenici da je turistička industrija ovisna o sezonskim fluktuacijama u potražnji.

Polazeći od izjava »ključnih svjedoka«, istraživanje je uspjelo ustanoviti i neke šire društvene aspekte povratka koji sigurno djeluju na sferu socioekonomskog razvoja. Prvo, značajno je mišljenje da povratnici ne predstavljaju neku posebnu socijalnu kategoriju u Bernaldi. Emigracija i povratak općenito nije iznimna u lokalnom kontekstu — prije bi se reklo da se radi o *normi*. No unatoč tome, povratnici povremeno pate od osjećaja nepripadanja, a neki se identificiraju s društvom bivše zemlje rada i kritiziraju neke aspekte južnotalijanske panorame — primjerice korupciju i birokraciju. Drugo, djeca povratnika ponekad nailaze na nerazumijevanje u društvu ostale djece dok se opća tendencija u školskoj sredini suprotstavlja održavanju bikulturalnog identiteta, a to rezultira nastojanjem da djeca što prije zaborave ono što su naučila u inozemstvu. Mada to istarživačka grupa nije navela, čini se da ovi faktori moraju imati utjecaja na povjerenje povratnika u lokalnu socioekonomsku sredinu.

Zaključak empirijskog istraživanja grupe iz Leicestera vraća se ishodišnom pitanju o utjecaju povratnih migracijskih tokova na socioekonomski razvoj područja porijekla. Primjenjuju li povratnici inovacije koje pospješuju razvoj? Uključuju li se oni jednostavno u postojeće socioekonomske procese? U slučaju Bernalde, istraživačka grupa zaključuje da su povratnici svakako poboljšali vlastiti materijalni i stambeni standard. »Međutim, iako se oni vraćaju s iskustvom industrijskog rada, s novim društvenim perspektivama i novim idejama, ove nisu uvijek relevantne u lokalnom kontekstu. Smatrat i povratničku migraciju egzogenom snagom koja stimulira lokalni ekonomski razvoj jest pretjerivanje. Potrebno je priznati da je povratnička migracija imala samo ograničen učinak na području ekonomske inovacije u Bernaldi (str. 196).« Izgledi za razvoj i za buduću »reapsorpciju« povratnika ovise o tome hoće li se općenito popraviti vrijednosna »slika« poljoprivrede u očima južnotalijanskog stanovništva, hoće li se *inače* uspjeti u planovima za razvoj zanatstva, i hoće li se turizam *moći* potvrditi kao važna djelatnost u privredi Južne Italije. Neovisno o tome, povratnici su u inozemstvu asi-

milirali neke vrijednosti industrijskog »evropskog« društva. To nije dovoljno da ih pretvori u velike inovatore jer su zapravo živjeli i radili pretežno na marginama tog društva, ali s druge strane, i to pospješuje napuštanje nekih začahurenih shvaćanja u sklopu tradicionalnog seoskog mentaliteta.

Emil Heršak

Charles S. Ungerleider:

POLICE INTERCULTURAL EDUCATION:
PROMOTING UNDERSTANDING AND
EMPATHY BETWEEN POLICE AND
ETHNIC COMMUNITIES

(INTERKULTURALNO OBRAZOVANJE
POLICIJE: UNAPREĐIVANJE
RAZUMIJEVANJA I EMPATIJE IZMEĐU
POLICIJE I ETNIČKIH ZAJEDNICA)

*Canadian Ethnic Studies Vol. XVII, No. 1,
1985, str. 51—66*

Multikulturalizam službena je orijentacija i politika kanadske vlade od 1971, kada su osnovana savjetodavna tijela za izradu materijala interkulturalnog obrazovanja. Početkom osamdesetih godina počinju se provoditi istraživanja rasnih odnosa u kanadskim gradovima. Pokrenut je Simpozij o rasnim odnosima i zakonu, Simpozij o odnosu policije i multikulturalnih zajednica, organizirana je Nacionalna konferencija o odnosu manjina prema medijima masovne komunikacije i televizijski program za manjine. Cilj svih tih istraživanja i akcija bio je omogućiti ravnopravno učešće u manjina u kanadskom društvu i što bolje razumijevanje i suradnju među raznim etničkim grupama.

Jedan od tako organiziranih i provedenih projekata jest i Interkulturalni program obrazovanja policije, kojim se željelo potaknuti razumijevanje kulturnih razlika manjina (27% stanovništva jest ne-britanskog i ne-francuskog porijekla, i to su pripadnici manjina), nediskriminacija i interakcija između policijskih službenika i članova manjinskih zajednica. Program je organizirao i vodio specijalizirani ured za interkulturalni postupak — International Briefing Association. Uzorak za projekt izabran je dijelom namjerno, a

dijelom sistemom »što je pri ruci«. Obuhvaćeno je 96 policajaca iz odabranih zona Ottawe i Vancouvera i 54 pripadnika etničkih manjina, mahom predstavnika tih etničkih zajednica. Izbor uzorka jedan je od većih nedostataka projekta, no o tome će biti riječi poslije. Zamišljeno je da se u šest trodnevnih okupljanja predstavnika policije i pripadnika manjina usmjeri pažnja sudionika na probleme rasnih odnosa i imigracije u Kanadi. Tako su formirane tzv. radionice u kojima su održavana predavanja o kulturi i navikama etničkih grupa, ali i o radu policije, razmatrani su slučajevi iz policijske prakse u kojima su došli u kontakt policajci i pripadnici manjina, vođene su diskusije u malim i velikim grupama. Projekt je želio ispitati ulogu tako organiziranih radionica — utječu li na promjenu stavova onih koji ih pohađaju i u kojoj su mjeri koristan način interkulturalnog obrazovanja policije i drugih zanimanja, koja često dolaze u dodir s pripadnicima manjina. Korištene su razne tehnike prikupljanja podataka o stavovima sudionika: promatranje sa sudjelovanjem, anketiranje, intervjui. Formirana je skala stavova kojom se mjerio odnos službenika policije prema članovima etničkih grupa i mogućnost uživanja u uloge tih grupa. Slična, prilagođena, skala mjerila je i odnos predstavnika etničkih zajednica prema radu i ulozi policije. Dvije usporedive skale stavova ispitani su vrednovali prije i poslije rada u radionicama. Eksperimentalna i kontrolna grupa formirane su samo za uzorak policajaca. Distribucija rezultata pokazuje da nema promjene u stavovima nakon trodnevnog druženja. Promatrači su bilježili svoja opažanja za vrijeme rada radionica, a po završetku rada pretvorili bi ih u opsežne raporte. Raporti sadržavaju i glavne nedostatke projekta: uzorak ispitnika nije bio reprezentativan; predstavnici manjina nisu prezentirani socio-ekonomskim statusom i porijeklom manjina koje žive u kanadskom društvu; policija i predstavnici manjina nisu bili u jednakoj mjeri uključeni u rad radionica. Cjelokupan trening bio je usmjeren policiji.

Voditelji diskusija često nisu dovoljno jasno formulirali pojmove o kojima je trebalo diskutirati, nisu ih dopunili bitnim informacijama ili ispravili krive predodžbe. Zato je dolazilo do »praznih« diskusija ili neuključivanja većeg dijela sudionika. Promatrači su iskazali duboku sumnju u mogućnost utjecaja programa na promjenu stavova prema diskriminaciji i moguć-

nosti ostvarivanja ravnopravnosti, kao i na promociju razumijevanja i tolerancije pripadnika raznih kulturnih osnova »empatija.« Analiza provedenih intervjua govori da su novostečena znanja i informacije o onoj drugoj grupi pridonijele boljem međusobnom razumijevanju za rad policije, razumijevanju predstavnika etničkih grupa i razumijevanju policije za način života tih grupa. Postoji opravdana sumnja da su odgovori na pitanja u intervjuiu nekolicina prilagođeni očekivanjima ispitivača, jer su pitanja postavljena uz dozu sugestije. Jedni i drugi iskazuju želju da svoja pozitivna iskustva druženja prenesu kolegama i sugrađanima.

Provedeni projekt želio je ispitati učinak ovakva programa obrazovanja putem okupljanja i sudjelovanja u zajedničkom obrazovanju pripadnika etničkih zajednica i policijskih osoba. Vrlo je nejasno koliko su ove radionice učinile pomak na planu promocije nediskriminacije i razumijevanja kulturnih razlika. Sami ispitanici nisu bili kadri definirati pojmovne stereotipe kao što su diskriminacija ili institucionalni rasizam, a kako onda utjecati na promjenu tih stavova prema onome što stoji iza tih pojmova. Promjene do kojih je došlo u stavovima uzorka nisu rezultat sudjelovanja u radu radionica. Najveći nedostatak projekta jest način organiziranja i vođenja radionica. Bilo je očekivati da će »snaga« utjecaja društvenih činilaca nadjačati »snagu« iskustava trodnevnih druženja. Praktična vrijednost radionica jest ta što su druženje učinile ugodnim. Informacije o kulturnim običajima i institucijama važne su za napredak u odnosima prema kulturnim manjinama. I policajci i pripadnici manjina možda su tek ovdje pronašli i neke sličnosti kulturnog života i vjerovanja.

Potreba za sličnim projektima sigurno postoji u društvu koje je toliko etnički heterogeno kao što je kanadsko. Za one koji u toku rada često dolaze u kontakt s ljudima čija je kulturna pozadina drugačija, interkulturalno prosvjeđivanje bitan je dio pripreme za zanimanje. Kako to prosvjeđivanje provoditi da bi zaista rezultiralo harmoničnom suradnjom? Je li trodnevno druženje dobar početak i kako nastaviti proces upoznavanja i zbližavanja? Iza takvih projekata uvijek postoji opasnost da osjetimo kako je sve samo politika vlade koja takvim mjerama želi uvjeriti trećinu manjinskog stanovništva u mogućnost ravnopravnosti.

Sonja Podgorelec